

բեցին և դարձեալ տարան Զմիւռին, ուր և երկարատե
հիւանդութիւնից յետոյ փոխեցաւ առ Սատուած:

Յաւերթայիշատակ Սրբազանն, բացի «Կռունկ» «Հիւ-
սիսափայլ» «Մասիս» ևն թերթերին թղթակցելուց և
«Սիօն»-ը խմբագրելուց՝ թողած է գրաւոր երկեր.

Եղծ Բանաքաղութեան Զամուրճեան.

Պատմութիւն նոր Կտակարանի,

Եկեղեցական,

Հովուական աստուածաբանութիւն

Պատմութիւն քրիստ. եկեղեցւոյ.

(Թերեւ լինին և անտիպ երկեր):

Հանգուցեալն գիտէր ռուսերէն, գաղիւրէն և գերմա-
ներէն:

Ոչ թէ կենսագրութիւն է այս, այլ կենսագրութեան
հակիրճ և գլխաւոր գծերն: Սրբազանի վաղաժամ մահն
անդարմանելի կորուստ է ազգի և եկեղեցու համար:

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի: Հանգիստ
ոսկերացդ, Եղբայր, գնահ, հանգչիր այն Քրիստոսի մշտնջե-
նաւոր հովանու տակ, Որը անյագ սիրով սիրում, յարգում
և պաշտում էիր:

Մ. Ե. Բ.

ՍՈՒՐԵՒԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Լոնդոնում Սեպտեմբրի 6-ին վախճանուել է Սուքիաս
վարդապետը, որ Վենետիկի մէջ ուսած և վարդապետու-
թիւն ստացած, վերջը վերադարձաւ հայ եկեղեցու գիրկը
և հովուական պաշտօն ստանձնեց սկիզբը Մանչեստրում
և ապա Պարիզում: Երբ ազգիս Վեհափառ Հայրապետը
Երուսաղէմից կատարում էր իւր ճանապարհորդութիւնը,
Սուքիաս վարդապետը Պարիզի հայերի կողմից Վիեննա

Նորան ներկայանալու էր եկեղ. նա յայտնի էր իբրև ուսումնական և իւր գործունէութիւնը ամբողջովին նուիրած էր գիտնական աշխատութիւնների. «Բիւզանդիոն» թերթը նորա մասին գրում է.

Սուքիաս Վ. Պարոնեան ծնած էր 1831-ին Կ. Պօլսոյ մէջ, Հայ-հռոմէական ծնողքէ: Գաստիարակուեցաւ Վենետիկի Միւթարեանց քով, և 1854-ին արեղական ձեռնադրութիւնն առաւ Վանքին մէջ: Կանուխէն ճաշակ ցուցած էր լեզուաբանական, հնախօտական ու բանասիրական աշխատութիւններու, և լիագոյն յագուրդ տալու համար նախասիրած ուսումներուն, գնաց Լոնդոն և Բարիզ, և աշխատեցաւ Բրիտանական Մուսէոնին և Բարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ: Հայ հռոմէական հրատարակութեան ներքին խնդիրներուն մէջ, Հ. Պարոնեան հակահասունեաններէն էր, և թէ այս պատճառաւ, թէ իր աշխատութեանց բերմամբ, տակաւ պաղեցաւ հռոմէական վարդապետի պաշտօնավարութենէն, յորմէ արդէն ձեռնթափ էր Լոնտոն և Բարիզ գտուած միջոցին, ուր իր ապրուստն ալ կ'ապահովէր Միաբանութենէն անկախաբար, այն գումարներով զոր կ'ստանար Բրիտանական Թանգարանին և Բարիզի Մատենադարանին վարչութիւններէն, հոն գտնուող հայերէն ձեռագրերը ցուցակագրելու իր աշխատութեան փոխարէն: Տ. Ներսէս Պատրիարքի օրով, երբ խումբ մը Հայ հռոմէական եկեղեցականներ ու աշխարհականներ Ազգ. եկեղեցին դարձան, Պարոնեան Վրդ.ն ալ թողուց Հռոմայ եկեղեցին, և իր դարձն հեռագրաւ ընդունուեցաւ, և իրեն արտօնութիւն արուեցաւ վեղար դնելու: Հետեապէս, Պարոնեան Վրդ., որ իր քահանայական ձեռնադրութիւնն առած էր Նար Պէյ և Մեսրոպ ձերմակեան Վրդ.ներուն հետ միատեղ, Ազգ. եկեղեցին դարձաւ Տ. Մաղաբիա Վ. Օրմանեանի և այլոց հետ:

Ասով սակայն իր կեանքին ընթացքն զգալի փոփոխում մը չկրէց: Ազգ. Պատրիարքարանը զինք Մանչէսթրի Հայոց հոգեօրհանութեան կոչեց: Ժամանակ մը ետքն ստիպուեցաւ թողուլ այս պաշտօնը, որովհետեւ Մանչէսթրիի Հայք կ'դանդատէին որ թէպէտ բարեկիրթ, բարեհամբոյր, ուսեալ, զարգացեալ մարդ, բայց իբրև հայ եկեղեցական անբաւական էր. զի Հայ. եկեղեցւոյ ժամերգութիւն չէր լսած, Հայ. միջավայրի մէջ չէր ապրած, որով Հայ. եկեղեցւոյ երգեցողութիւններուն եղանակը չէր գիտեր, կամ խիստ քիչ, և ծիսակատարութեան ալ իր հմտութիւնը թերի էր, նոյն իսկ Հայ հռոմէական եկեղեցւոյ ծէսերը

քիչ անգամ ի դորժ դրած ըլլալով իր երկարժամանակեայ օտարութեան մէջ:

Հանգուցելոյն այս թերութիւնն անխուսափելի էր, բայց և այնպէս ժամանակ մ'ալ Բարիդի մէջ աշխատեցաւ իբրեւ հոգեոր հովիւ: Սակայն իր զօրաւորագոյն հոգմն երբէք իր կրօնաւորութիւնը չեղաւ, այլ իր բանասէր աշխատութիւնը: Բազում ինչ պրպտած երեան հանած էր ձեռագրաց մէջէն Հայ լեզուի ուղղութեան համար, և Հայկազեան Բառարանի մանրակրկիտ սրբագրութիւն մը յօրինած է: Յիշեալ երկու Մատենադարաններու հայ ձեռագիրները ցուցակագրելէ ետքը, Ներսիսի ընդոր Մատենադարաններն ալ պատեցաւ, կամ ցուցակներն հաւաքեց, և տեսակին մէջ տակաւին դոյութիւն չունեցող մեծագոյն ցուցակ մը կազմել սկսաւ, ուր յիշուած են ամեն լեզուէ այն ամեն գիրքեր, որք կրնան շահագրգռել հայ բանասէրն ու ուսումնասէրը: Այդ ցուցակէն նմոյշ մը դրկած էր Սահակ Մեսրոպեան գրական մրցանակի յանձնաժողովին, որ չէր կրնար լոկ մասնակի ցուցակ մը վարձատրել, բայց ձեռնարկութեան օգտակարութիւնը ճանչնալով, խոստացաւ դրամապէս օգնել ի կատարածելու և տպագրելու միջոցը տալու անոր:

Բայց Սուքիաս վ. Պարոնեան յատկապէս պիտի յիշուի իր նախանձախնդիր պաշտպանութեամբ Քերթօղահօր յիշատակին, ընդդէմ ծանօթ հրատարակութեան Պ. Մատթիա Գարագաշեանի: Սուքիաս վրդ. «Սրեւելեան Մամլոյ» մէջ սկսաւ իր պատասխանը, զոր սակայն չկրցաւ ամբողջացնել, և կըսուի թէ ձեռագիր թողած է, տպագային մէջ աւելի հիմնական աշխատութեան մը մասը կազմելու համար: Միևնոյն ատեն շատ մը ուսումնասիրութիւններու ձեռք դարկած էր, բայց չէ կրցած բան մը ամբողջացնել, այնքան խղճամիտ էր՝ ո՛ր և է կէտ տարակուսական չձգելու համար: Հետեւապէս, իբրեւ հեղինակ, ամբողջացած և հրատարակած դորժերով չի կրնար ճոխանալ իր համբաւը, բայց իր ձեռագրերուն մէջ ճշմարիտ դանձեր կան, որոնցմէ օր մը կարելի պիտի ըլլայ օգտուիլ:

Սուքիաս վարդապետին Լոնդոնից տարել թաղել են Մանչեստրում, Դեղսբրի գիւղի մօտակայ գերեզմանատանը: Եկեղեցին Սուքիաս վարդապետի մահով կորցնում է իւր համեստ, գիտնական և առաքինի անդամներից մէկին, որին ի սրտէ մաղթենք:

Հանգուցէ Տէր զհոգի նորա ի լոյս երեսաց իւրոց:

